

Warszawa 1920

Archiwum Państwowe w Warszawie serdecznie zaprasza do obejrzenia wystawy "Warszawa 1920", przygotowaną w 100-tą rocznicę Bitwy Warszawskiej.

Po czterech latach działań zbrojnych pierwszej wojny światowej, 11 listopada 1918 r., w Compiègne Niemcy zawarły rozejm z państwami ententy. Niemcy zostały zmuszone do bezwarunkowego uznania suwerenności Belgii, Polski Czechosłowacji i Austrii, a wojska obu stron zaczęły wycofywać się ze swoich pozycji.

Dla Polski oznaczało to odzyskanie niepodległości, ale też początek odbudowy państwa oraz konieczność ukształtowania w miarę bezpiecznych granic, co nie było łatwe ze względów politycznych, gospodarczych i społecznych. Odradzająca się Rzeczpospolita musiała wywalczyć sobie granice państwowe, bowiem państwa sąsiednie były jej wrogie, a ponadto zgłaszały roszczenia terytorialne do jej ziem.

Traktat wersalski z 28 czerwca 1919 r., wprowadzający po pierwszej wojnie światowej nowy ład polityczny na świecie, uznał zachodnie granice Polski, jednakże nie rozstrzygnął kwestii jej granicy wschodniej. O tej miał zdecydować wynik wojny z Rosją, którą zapoczątkował atak wojsk bolszewickich na Wilno (4 stycznia 1919). Jednym z jej etapów stała się Bitwa Warszawska, znana jako „Cud nad Wisłą”, która stała się symbolem walki demokratycznej Europy z bolszewizmem.

Wystawa „Warszawa 1920” przypomina sytuację sprzed 100 lat. Pokazuje Warszawę wobec zagrożenia wojennego oraz wydarzenia rozgrywane się na froncie, na przedmościu warszawskim. Tworzy ją 21 plansz przybliżających takie tematy jak: „Warszawa w liczbach”, „Warszawa wobec zagrożenia”, „Armia ochotnicza”, „Propaganda polska”, „Propaganda bolszewicka”, „Bitwa o wszystko”, „Po bitwie”.

Pierwsza plansza tematyczna (*Warszawa w liczbach*) jest swego rodzaju wizytówką stolicy sprzed 100 lat. Przybliży obraz miasta, pokazuje jego wielkość i charakterystyczne miejsca oraz podaje podstawowe informacje dotyczące Warszawy i warszawiaków, takie jak powierzchnia miasta i jego podział na okręgi policyjne, liczba mieszkańców, podział ludności pod względem wyznania.

Następne plansze pokazują sytuację w stolicy w lipcu i sierpniu 1920 r., tj. w miesiącach poprzedzających ostateczne rozstrzygnięcie, w okresie zbliżającego się frontu oraz narastającego z dnia na dzień zagrożenia. Oglądając je, można poczuć klimat tamtych dni oraz przyjrzeć się przygotowaniom wojennym podejmowanym wówczas zarówno przez władze różnego szczebla, jak i samych warszawiaków. Widzimy m.in. członków Rady Obrony Państwa, ćwiczenia Straży Obywatelskiej, a także szpitale warszawskie, w których lekarze i pielęgniarki szykują się do przyjmowania rannych. Widzimy też ogromną chęć do walki w obronie stolicy państwa i nie tak dawno odzyskanej niepodległości. Warszawiacy i warszawianki ochoczo wstępują do tworzonych formacji bądź ofiarnie pracują na rzecz wojska. Dzięki unikalnym fotografiom możemy zobaczyć, jak wyglądało życie ochotników w obozach przygotowawczych armii ochotniczej, ćwiczenia wojskowe czy wymarsz na front.

Niewątpliwie pewne zdziwienie może budzić widok kobiet ćwiczących z bronią w rękę na równi z ochotnikami mężczyznami. Jak widać na zdjęciach, warszawianki w niczym nie ustępowały warszawiakom w momencie zagrożenia. Kobiety dołączały do formacji zbrojnych, były aktywne w Ochotniczej Legii Kobiet. Znalazły się też wśród odznaczonych Orderem Virtuti Militari.

Przygotowaniom zbrojnym towarzyszyła propaganda. Temu zagadnieniu możemy przyjrzeć się bliżej, analizując plakaty, afisze i ulotki kolportowane przez obie strony konfliktu. Przygotowane przez Polaków wykorzystywały

stereotypy, by niezwykle czytelnie przekazać treści ideowe i wskazać na konieczność obrony ojczyzny przed zagrożeniem bolszewickim. Bolszewików przedstawiały najczęściej jako „żądną krwi bestię”. Z kolei plakaty i afisze kolportowane przez Rosjan pokazywały nienawistne bolszewikom oblicze „pańskiej” (burżuazyjnej) Polski, którą należało zdobyć i wprowadzić na jej terytorium komunistyczny „ład”.

Obraz sytuacji na froncie, na przedmościu warszawskim, w kluczowym dla stolicy Polski momencie pokazują plansze tworzące przedostatni dział wystawy („Bitwa o wszystko”). Widać na nich zarówno dramatyzm położenia strony polskiej po przegranych walkach w rejonie Modlina, Radzymina i Wołomina i stracie pierwszej linii obrony (13 sierpnia), jak i przełom w bitwie pod Ossowem (14 sierpnia) i w ponownej bitwie o Radzymin (15 sierpnia). Dzięki fotografiom z pola walki możemy przyjrzeć się bliżej żołnierzom, ich umundurowaniu, uzbrojeniu, zachowaniom w okopach, w walce czy na postoju, a także rannym opuszczającym pole bitewne. Nie wszyscy zapewne wiedzą, że w tej bitwie o wszystko wzięli też udział polscy lotnicy.

Ostatnie plansze pokazują Warszawę po bitwie — uroczystości, obchody, gratulacje, ale też jeńców rosyjskich i stopniowy powrót stolicy do codzienności sprzed Bitwy Warszawskiej.

Wystawę można obejrzeć w formie wirtualnej na stronie Archiwum Państwowego w Warszawie (<https://warszawa.ap.gov.pl/art.802.warszawa-1920>). W dniach 1 - 30 września wystawę w formie tradycyjnej będzie można obejrzeć na murach obronnych Starego Miasta przy Barbakanie w Warszawie.